

Dr hab. Mirosława Kwiecień prof. nadzw. AE

dr Beata Iwasieczko

dr Dominika Markiewicz – Rudnicka

dr Katarzyna Piotrowska

Rozwój gospodarczy w społeczeństwie wiedzy – nowe wyzwania

Streszczenie

Współczesna przestrzeń gospodarcza jest związana między innymi z: rozwojem społeczeństwa informacyjnego, społeczeństwa wiedzy, dominującym znaczeniem aktywów niematerialnych w zarządzaniu organizacjami gospodarczymi, wzrostem znaczenia procesów uczenia się i innowacji w tych organizacjach itp. Ponieważ - wiedza staje się podstawowym zasobem każdej organizacji gospodarczej - najistotniejszym problemem jest pomiar tego zasobu, co stanowi wyzwanie dla rachunkowości – jako podstawowego systemu informacyjnego organizacji - w zakresie tworzenia powszechnie akceptowanych standardów dla pomiaru, wyceny i raportowania tzw. kapitału intelektualnego (w tym np.: systemu corporate governance, a także innowacji jako źródła nowej wiedzy organizacji gospodarczej).

Wstęp

Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu – gospodarka oparta na wiedzy (knowledge-based economy) staje się dominującym paradygmatem gospodarki światowej, dlatego pomiar posiadanych przez organizacje gospodarcze - zasobów wiedzy staje się warunkiem skutecznego zarządzania (zob. M. J. Stankiewicz 2006).

Posiadanie informacji i wiedzy - pozwala organizacji gospodarczej na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej i jest podstawą tworzenia jej wartości. Stanowi to wyzwanie dla systemu rachunkowości – jako podstawowego systemu informacyjnego organizacji - w zakresie ujęcia tego rodzaju zasobów majątkowych, które są elementem tzw. kapitału intelektualnego.

1. Kapitał intelektualny jako podstawowy zasób organizacji

W teorii ekonomii kategoria kapitału nie jest jednoznacznie interpretowana. Do lat 40 ostatniego stulecia teoretycy nie byli pewni, co rozumieć przez określenie „kapitał”, a i dzisiaj ich zgodność w tym względzie jest bardziej pozorna niż rzeczywista. W dawnych dyskusjach twórcy myśli ekonomicznej zastanawiali się, czy kapitał należy rozpatrywać

rzeczowo, tzn. w *sensie konkretnych dóbr*, którymi można dysponować w procesie gospodarowania, czy też kategorię tą należy stosować w ujęciu funduszu, tj. *kapitałów pieniężnych*, a więc władzą do dysponowania daną ilością pieniądza. Zmieniające się warunki gospodarowania doprowadziły do sytuacji, w której zakres znaczeniowy kategorii kapitał wciąż się rozszerza - bowiem *kapitał kreuje wartość danej organizacji gospodarczej*. Teoretycy i praktycy udowodnili rolę kapitału intelektualnego (część składową kapitału własnego jak i kapitału obcego – zobowiązań) jako czynnika zwiększającego wartość danej organizacji gospodarczej. Gospodarka globalna jest gospodarką wiedzy, w której czynniki produkcji stały się jedynie zasobami bazowymi, a motorem wzrostu jest kapitał intelektualny. W nowych warunkach gospodarowania (kierunek globalizacja, rynki finansowe, kapitałowe) maksymalizacja zysku nie jest wystarczającym celem działania, to wzrost wartości organizacji gospodarczej, wzrost wartości kapitału dla jego właścicieli jest podstawowym celem działania.

Zmiany w gospodarce (wzrost konkurencyjności, globalizacja) spowodowały, że obecnie o przetrwaniu organizacji gospodarczej w mniejszym stopniu decydują dobra materialne, a nowego znaczenia nabierają dobra niematerialne, w szczególności wiedza i informacja, które odpowiednio przetworzone i chronione, stanowią podstawę kapitału intelektualnego (własności intelektualnej) (zob. m.in. G. Osbert-Pociecha 2000, s.13).

Przy rozważaniu tak istotnego problemu, jakim jest kapitał intelektualny należy zwrócić szczególną uwagę na rozróżnienie dwóch pojęć: *informacji i wiedzy*. Informacja nie jest wiedzą, jest jedną z jej składowych, staje się ona wiedzą, gdy jednostka wykorzystująca ją, zastanawia się nad nią, wyciąga z niej wnioski wpływające na ulepszenie swoich decyzji i działań.

Informacja w dobie nowej ekonomii stała się podstawowym zasobem produkcyjnym, a nie jedynie środkiem do osiągnięcia organizacyjnej efektywności. Rozwój internetu spowodował, że dostęp do informacji stał się łatwiejszy i szybszy (zob. M. Bratnicki, J. Strużyna 2001, s.16).

Natomiast wiedza w tradycyjnym ujęciu w języku polskim definiowana jest jako zespół przekonań zgodnych z rzeczywistością, ogół umiejętności ludzkich, wiedza jest złożoną mieszanką nabytych doświadczeń, ugruntowanych prawd, specjalistycznego osądu, reguł i

intuicji. Wiedza jest nieodłącznie związana z umysłami ludzkimi, przy czym ocena jej wartości odbywa się z punktu widzenia decyzji albo działań, do których prowadzi. Elementy wiedzy odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu rozwoju organizacji gospodarczej (zob. M. Bratnicki, J. Strużyna 2001, s.21).

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele sformułowań kategorii kapitał intelektualny. Jest on nazywany „*bogactwem organizacji*” lub „*skarbem organizacji*” i postrzegany jako czynnik napędzający globalną gospodarkę przyszłości i jednocześnie klucz do sukcesu w XXI wieku (zob. m.in. A. Jaruga 2003). Kapitał intelektualny „*jest to ekonomiczna wartość dwóch kategorii nienamacalnych aktywów przedsiębiorstwa: kapitału organizacyjnego (strukturalnego) i kapitału ludzkiego*” (cyt. za M. Jurek 2002, s.40). Tak więc zgodnie z tą ostatnią definicją: na **kapitał intelektualny** organizacji gospodarczej składają się: *utalentowani ludzie zatrudnieni w tej organizacji, lojalność klientów, których obsługują, marka, prawa autorskie, patenty i inna własność intelektualna.*

Naszym zdaniem należy zwrócić uwagę, że wszystkie te elementy nie znajdują swego odzwierciedlenia w sprawozdaniu finansowym. Problem prezentacji kapitału intelektualnego w sprawozdaniu finansowym związany jest z tym, iż w odróżnieniu od dóbr materialnych nie dają się one oszacować miarami fizycznymi, są one ściśle zintegrowane z ludźmi bądź są też związane z procesami, systemami oraz kulturą danej organizacji (zob. m.in. A. Jaruga 2003, G. Osbert – Pocięcha 2000, s.15). Jak twierdził Strassmann „*jeżeli nie możesz tego zmierzyć, to to nie istnieje*” (cyt. za T. Dudycz 2001, s.264), a kapitał intelektualny istnieje i *nieodzownym warunkiem jego raportowania jest jego pomiar* (zob. T. Dudycz 2001, s.264 – 265).

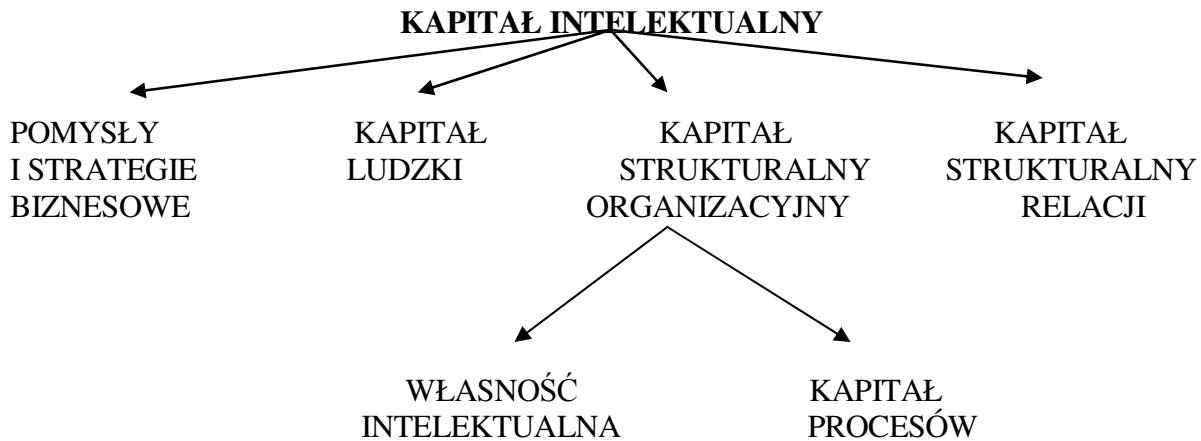
Należy zgodzić się z opinią C. Suszyńskiego, że proces globalizacji wywołał wzrost znaczenia kategorii *wartości organizacji gospodarczej* i zarządzania nią z punktu widzenia interesów właścicieli z *czym nierozzerwalnie związane jest wykorzystywanie kapitału intelektualnego - jako współcześnie źródła przewagi konkurencyjnej* w wymiarze międzynarodowym (zob. C. Suszyński 2003, s.368).

Jak już wspomniano wcześniej, w literaturze przedmiotu istnieje wiele definicji kapitału intelektualnego, często jest on używany zamiennie z terminem „*własność intelektualna*”, „*aktywa intelektualne*” czy „*aktywa wiedzy*”. Naszym zdaniem: należy zadać sobie pytanie czy

wszystkie te terminy oznaczają to samo?

Według A. Jarugi (zob. A. Jaruga 2003, s.114) – można to zilustrować następująco:

Rysunek nr 1. Elementy kapitału intelektualnego

Źródło: A. Jaruga 2003, s.114.

Tak więc:

- **kapitał intelektualny** rozumiany jest jako cały majątek wynikający z wiedzy, posiadany przez organizację gospodarczą,
- **własność intelektualna** jest prawnie zdefiniowana i oznacza prawa własności do patentów, znaków towarowych oraz prawa autorskie.
- **rozwiązania biznesowe** rozumiane są jako pomysły i strategie biznesowe w powiązaniu z warunkami w danym otoczeniu biznesowym,
- **kapitał strukturalny organizacyjny** organizacji gospodarczej dzielony jest na kapitał procesów i **własność intelektualną**, **własność intelektualna** definiowana jest jako zgrupowana i chroniona wiedza (patenty, licencje, oprogramowania komputerowe), są to te elementy które tworzą przewagę konkurencyjną; kapitał procesów rozumiany jest natomiast jako możliwość wzrostu finansowego zwrotu z zainwestowanej wiedzy i kompetencji,
- **kapitał ludzki** identyfikowany jest jako ludzie pracujący w danej organizacji gospodarczej,
- **kapitał strukturalny relacji** rozumiany jest jako kontrakty i współpraca z innymi organizacjami, relacje z klientami, reputacja organizacji, pozycja na tle konkurentów.

Należy jeszcze raz podkreślić, iż brak jest jednego jednolitego spójnego rozumienia zakresu i kategorii kapitału intelektualnego, choć jak podkreślają S. Kasiewicz i W. Rogowski, większość

Autorów wskazuje na kapitał ludzki jako najważniejszą kategorię kapitału intelektualnego, to jednak próby jego mierzenia są dość nieporadne, co utrudnia dokonywanie pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego w praktyce. Ponadto brak jest standardów dla pomiaru wyceny i raportowania kapitału intelektualnego, a proponowane w literaturze przedmiotu modele wyceny nie są modelami uniwersalnymi, ogólnymi i możliwymi do zaadoptowania przez szerszą grupę organizacji gospodarczych (por. S. Kasiewicz, W. Rogowski 2006, s.10).

W realizacji celów każdej organizacji gospodarczej (wynikających z jej wizji i misji) szczególne znaczenie ma stosowanie, przez te organizacje tzw. zasad *corporate governance*, które stanowią element konieczny ładu normatywnego rynku kapitałowego w rozwiniętych systemach gospodarczych. Na tym tle nasuwa się pytanie: jakie jest znaczenie systemu *corporate governance* jako elementu kapitału intelektualnego.

2. System *corporate governance* jako element kapitału intelektualnego organizacji

W Polsce - zgodnie z jedną, z powszechnie przyjętych w literaturze przedmiotu - definicji : *corporate governance* to : *system obejmujący różnorodne instytucje prawne i ekonomiczne (w tym formalne i nieformalne reguły działania), którego istotą jest zapewnienie zgodności i równowagi pomiędzy interesami wszystkich podmiotów (stakeholders) zaangażowanych w funkcjonowanie korporacji (inwestorów, menedżerów, pracowników, dostawców) w sposób gwarantujący wzrost wartości spółki i jej rozwój* (zob. W. Zalega 2003)

Pojęcie *corporate governance* ma wiele znaczeń, gdyż każdy z tzw. narodowych systemów *corporate governance* jest specyficzny, bowiem stanowi produkt określonych uwarunkowań gospodarczych, prawnych, politycznych, historycznych, społecznych i kulturowych. Jest to również zdeterminowane zastosowaniem określonego podejścia teoretycznego (np, *stewardship theory*, *organization theory*, *stakeholder theory*, *agency theory*, *theory of the firm* itp.).

Przyjęcie przez organizacje gospodarcze, odpowiedniego dla specyfiki ich działalności - modelu *corporate governance* i jego implementacja – jest związane z tworzeniem systemu informacyjnego danej organizacji, który jest elementem kapitału intelektualnego. Tego rodzaju system informacyjny może być wspomagany nowoczesną technologią komputerową (np. sztuczną inteligencją – systemy z bazą wiedzy, systemy ekspertowe itp.), co wymaga uwzględnienia takich elementów każdego systemu informacyjnego jak np.: nadawców i

odbiorców informacji, zbiorów informacji, kanałów informacyjnych, metod i technik przetwarzania informacji itp.

Należy podkreślić, że podstawą działania tego rodzaju systemów komputerowych jest: posiadanie wiedzy przez system, czego efektem jest istnienie tzw. inżynierii wiedzy, która obejmuje zagadnienia metodologiczne i techniczne, służące do akwizycji, generowania, gromadzenia i przetwarzania wiedzy oraz jej wykorzystania w takcie działania systemu.

Ponieważ – jak wspomniano wcześniej - system informacyjny organizacji gospodarczej może być traktowany jako element kapitału intelektualnego – tzw. kapitału organizacyjnego, determinuje to konieczność jego uwzględnienia w raportach danej organizacji gospodarczej. Ponieważ systemy informacyjne - jako zasoby niematerialne organizacji gospodarczej – nie spełniają wymogów definicji aktywów, ustalonej w standardach rachunkowości, nie są one wykazywane w sprawozdaniu finansowym organizacji.

Jest to związane – jak wspomniano wcześniej - z problemem braku powszechnie przyjętych standardów w zakresie pomiaru i wyceny tego rodzaju zasobów majątkowych. Co wymaga: oceny sprawności, efektywności działania takich systemów, analizy kosztów i korzyści wynikających z zastosowania technologii komputerowej, wyceny technologii komputerowej itp. W przypadku systemu corporate governance, ocena efektywności tego rodzaju systemu musi być dokonana z punktu widzenia przyjętych i zaimplementowanych standardów ładu korporacyjnego. Także specyfika technologii sztucznej inteligencji wymaga innego podejścia do oceny efektywności działania tego rodzaju systemów, uwarunkowanego np. cyklem życia systemów sztucznej inteligencji (zob. M. Kwiecień 1991, B. Makarewicz 1996 i inne.)

Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu (zob. M. J. Stankiewicz 2006) dobrze udokumentowaną metodą pomiaru systemów informacyjnych wspomaganych technologią komputerowa jest audyt tego rodzaju systemów. Może on być dokonywany zgodnie z obowiązującymi: międzynarodowymi lub krajowymi przepisami prawnymi (patrz – Polska: ustawa o rachunkowości, kodeks spółek handlowych itp.) i według standardów określonych przez różne organizacje np.: standardy KIBR, standardy ISACA, standardy IIA, standardy IEEE/ANSI itp. (audyt: oprogramowania, sprzętu, bezpieczeństwa systemu komputerowego, aplikacji itp.).

Ze względu na istotne znaczenie systemów informacyjnych - jako zasobów niematerialnych organizacji gospodarczej – opis stosowanych metod pomiaru i wyceny tego rodzaju systemów, powinien być zwarty np. w informacji dodatkowej lub w sprawozdaniu z działalności zarządu, które jest elementem sprawozdania finansowego organizacji lub w innym rodzaju raporcie.

Nowa wiedza - zwiększającą dotychczasowe zasoby niematerialne organizacji gospodarczej - jest efektem innowacji. Na tym tle nasuwa się pytanie: jaki może być sposób: pomiaru, wyceny i ujęcia tego rodzaju zasobów niematerialnych (na przykładzie prac badawczo-rozwojowych) .

3. Prace badawczo-rozwojowe jako element kapitału intelektualnego

Duże zainteresowanie nauk społecznych i ekonomicznych działalnością innowacyjną wynika zarówno z roli, jaką pełnią innowacje w rozwoju społeczno – gospodarczym każdego kraju, jak i ze wzrostu nakładów finansowych przeznaczanych na podejmowanie tego rodzaju działalności. Zdolność kreowania i wykorzystania innowacji staje się podstawowym miernikiem sprawności funkcjonowania organizacji gospodarczych na konkurencyjnym rynku. Organizacje gospodarcze coraz częściej podejmują działania *innowacyjne stanowiące źródło nowej wiedzy w organizacji*. Działania innowacyjne, poprzedzone są realizowanymi w organizacji gospodarczej pracami badawczo – rozwojowymi, które determinują problemy związane z identyfikacją efektów powstałych w wyniku realizowanych prac, ich pomiarem i wyceną, oraz prezentacją w sprawozdaniu finansowym, co stanowi wyzwanie dla dzisiejszej rachunkowości.

Cechą wyróżniającą rachunkowość spośród innych systemów informacyjno – ewidencyjnych jest posługiwanie się miernikiem pieniężnym, zapewniającym kwantyfikację zjawisk i transakcji. W konsekwencji, warunkiem ujmowania albo zasobu majątkowego albo zobowiązania albo kapitału w sprawozdaniu finansowym jest możliwość ich wyceny: albo w postaci ceny nabycia albo kosztu wytworzenia albo wartości godziwej, którą można wiarygodnie ustalić. Co umożliwia prezentację wiarygodnych informacji o tego rodzaju działalności w sprawozdaniu finansowym (por. M. Kwiecień 2004, s. 3). Zanim jednak zdarzenie gospodarcze - pojawiające się w ramach działalności badawczo – rozwojowej zostanie zmierzone i wycenione w mierniku pieniężnym, musi zostać zidentyfikowane – udokumentowane.

Należy podkreślić, że z literatury przedmiotu i regulacji prawnych wynika fakt: braku spójności w definiowaniu działalności mającej charakter badawczo – rozwojowy, a tym samym braku spójności w rozumieniu pojęć prac badawczych lub prac rozwojowych. Można zaryzykować

stwierdzenie, że w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości określono ten specyficzny rodzaj działań najtrafniej, wyjaśniając zakres specyficznych czynności w podziale na prace badawcze i rozwojowe następująco: *prace badawcze to wynalazcze i zaplanowane poszukiwania rozwiązań podjętych z zamiarem zdobycia i przyswojenia nowej wiedzy naukowej i technicznej, prace rozwojowe to praktyczne zastosowanie odkryć badawczych lub też osiągnięć innej wiedzy w planowaniu lub projektowaniu produkcji nowych lub znacznie udoskonalonych materiałów, urządzeń, produktów, procesów technologicznych, systemów lub usług, które ma miejsce przed rozpoczęciem produkcji seryjnej lub zastosowaniu tych ostatnich* (MSR 38 2004).

Przepisy prawa dziedzinowego i zwyczajowego nie zawsze w ten sam sposób, definiują: procesy zachodzące w organizacji gospodarczej mające charakter prac badawczych, czy też rozwojowych - stąd też problem jednoznacznego zrozumienia i interpretowania prowadzonej *działalności badawczo – rozwojowej* w praktyce gospodarczej. Działalność badawczo - rozwojowa jest na tyle specyficzna i indywidualna w swoim charakterze, że implikuje subiektywne podejście kierownika organizacji gospodarczej do tego obszaru działania. Kierując się różnymi kryteriami w klasyfikowaniu realizowanych prac badawczo - rozwojowych, determinuje się inny sposób ich prezentacji wyrażony miernikiem pieniężnym w pozycjach sprawozdawczych.

Dlatego też wydaje się zasadne stwierdzenie, że jednoznaczne definicje wyjaśniające specyfikę dotyczącą zagadnień badawczo – rozwojowych, będą implikowały jeden sposób postępowania przy *określaniu wartości i ujęcia* efektów prowadzonej działalności badawczo – rozwojowej w sprawozdaniu finansowym albo jako zasobów majątkowych albo jako kosztów.

Takie założenie jest jednak niesłuszne z punktu widzenia praktyki gospodarczej, ponieważ specyfika i indywidualny charakter prowadzonej działalności badawczo – rozwojowej, uniemożliwiają jednoznaczne ustalenie do jakiej grupy realizowanych prac zaliczyć określone czynności, ponieważ zaplanowany efekt prac może się zmieniać w trakcie ich realizacji .

Kryteria podziału prac badawczo – rozwojowych determinują wycenę i ujęcie ich w sprawozdaniu finansowym. Większość z nich determinuje sposób pomiaru, tym samym wyceny i prezentacji efektów wykonywanej przez organizację gospodarczą działalności

badawczo – rozwojowej, czyli innowacji w jej sprawozdaniu finansowym. Do tych *kryteriów* można zaliczyć: *czas wykonania prac (krótkoterminowy lub długoterminowy)*, *wykorzystanie wyników prac (na potrzeby własne, na zlecenia z zewnątrz)*, *sposób realizowania prac (wykonane samodzielnie, przy współpracy)*, *źródło finansowania prac (wewnętrzne, zewnętrzne)*, a przede wszystkim, *rodzaj ponoszonego kosztu podczas realizacji prac (prace badawcze, rozwojowe, badawczo – rozwojowe)*.

Ostatnie z powyżej wymienionych kryteriów można uznać za najważniejsze przyjmując, że dokonuje podziału projektów na **projekty badawcze** (w których ponoszone koszty powinny obciążyć wynik finansowy okresu bieżącego) oraz **projekty rozwojowe** (których koszty realizacji można skalkulować w koszt wytworzenia zasobu majątkowego – *koszty zakończonych prac rozwojowych*) albo **projekty badawczo – rozwojowe** (które organizacja gospodarcza powinna potraktować tożsamo, w świetle przepisów prawa międzynarodowego, z projektami badawczymi).

Problem identyfikacji zasobu ekonomicznego lub rodzaju kosztu, w zakresie działalności badawczo – rozwojowej, implikuje problem jednoznacznego określenia sposobu pomiaru, tym samym wyceny i ujęcia wyników realizowanych działań w/w zakresie w sprawozdaniu finansowym (więcej K. Piotrowska 2005).

Informacja o działalności innowacyjnej organizacji gospodarczej prezentowana w sprawozdaniu finansowym, powinna zostać wykreowana przez kierownika organizacji gospodarczej, zgodnie ze wszystkimi zasadami sprawozdawczości. Wybór odpowiedniego kryterium podziału realizowanych prac, determinujący sposób wyceny i ujęcia ich w sprawozdaniu finansowym powoduje, że każda organizacja gospodarcza powinna ujawnić politykę rachunkowości, jaką prowadzi w zakresie ewidencjonowania, przetwarzania i prezentowania zdarzeń gospodarczych powstających w ramach prowadzonej działalności badawczo – rozwojowej.

Ważne jest, aby sposób prezentowania informacji sprawozdawczej w zakresie ponoszonych przez organizację gospodarczą kosztów badawczo – rozwojowych zapewniał możliwość podjęcia na jej podstawie właściwych decyzji ekonomicznych przez użytkowników sprawozdania finansowego.

Można stwierdzić, że nie dzieje się tak zawsze. Wynika to z faktu, że *tradycyjne sprawozdania finansowe* nie odzwierciedlają istotnej informacji (a właściwie pełnej) w zakresie prowadzonej przez organizację gospodarczą *działalności badawczo – rozwojowej*, w wartościach liczbowych, stąd też duża część bieżących problemów dotyczy ograniczonej użyteczności dzisiejszych sprawozdań finansowych, co determinuje potrzebę przekazywania jej w innej formie. Wprawdzie wartości liczbowe prezentowane w podstawowych elementach sprawozdania finansowego (bilansie oraz rachunku zysków i strat) wynikają z ustalonej przez organizację gospodarczą polityki rachunkowości, która powinna być zgodna ze strategią rozwoju organizacji gospodarczej, jednakże w odniesieniu do prowadzonej działalności badawczo – rozwojowej muszą być uzupełniane wyjaśnieniami słownymi (komentarz słowny), zawartymi w informacji dodatkowej i w sprawozdaniu z działalności zarządu.

Konieczne wydaje się pozostawienie tradycyjnych sprawozdań finansowych, opartych na modelu sprawozdawczości finansowej, bez zmian, co zapewni obiektywność prezentowanych informacji i możliwość porównywania ich w podstawowym zakresie. Jednocześnie konieczne staje się wprowadzanie nowych, dodatkowych raportów, takich jak karta zrównoważonego rozwoju, nawigator itp., obejmujących treści zwiększające użyteczność tradycyjnej informacji finansowej w procesie podejmowania decyzji przez ich użytkowników, zawierających informacje pozwalające na trafniejsze przewidywanie przyszłej wartości firmy przez inwestorów, dotyczące innowacyjności organizacji gospodarczej, czy też jej kapitału intelektualnego.

4. Zakończenie

Ze względu na wzrost znaczenia zasobów niematerialnych - w zarządzaniu każdą organizacją gospodarczą, a w szczególności w związku z paradygmatem gospodarki opartej na wiedzy – istotnym problemem jest uwzględnienie w systemie sprawozdawczości każdej organizacji gospodarczej: elementów kapitału intelektualnego, będących źródłem wiedzy tej organizacji .

Gdy standardy rachunkowości pozwalają na prezentację tego rodzaju zasobów majątkowych w sprawozdaniu finansowym (np. działalność innowacyjna – prace badawczo-rozwojowe), to wybór sposobu ich pomiaru, wyceny, ujęcia i prezentacji w sprawozdaniu finansowym - powinien wynikać z prowadzonej przez organizację gospodarczą polityki rachunkowości,

dostosowanej do specyfiki działalności danej organizacji.

W przypadku, gdy zasoby niematerialne nie spełniają definicji aktywów i nie mogą być ujęte w sprawozdaniu finansowym – konieczne jest dodatkowe raportowanie (patrz – M. Marcinkowska 2005), gdyż zasoby te stanowią o wartości danej organizacji i są źródłem jej przewagi konkurencyjnej (np. system corporate governance).

Zastosowanie nowoczesnej technologii komputerowej, np. sztucznej inteligencji, pozwala zdefiniować, opisać źródła, rodzaje wiedzy organizacji i nimi zarządzać, przy czym – wartość tych systemów informacyjnych wynika z: dostosowania do obowiązujących standardów: corporate governance, rachunkowości, rewizji finansowej, kontroli wewnętrznej itp., ale przede wszystkim z uwzględnienia specyfiki działalności danej organizacji.

Spis literatury:

1. Bratnicki M., Strużyna J. (red.), *Przedsiębiorczość i kapitał intelektualny*, Wydawnictwo Uczelniane Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice 2001
2. Dobija D., *Pomiar i sprawozdawczość kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, Wyd. WSzPiZ im. L. Koźmińskiego, Warszawa 2003
3. Dudycz T., *Pomiar efektywności przedsiębiorstwa w stosunku do zainwestowanego kapitału* [w:] *Rachunkowość*, SKwP, Warszawa 2001, nr 4
4. Jaruga A., Fijałkowski J., *Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym: koncepcje i praktyka*, ODDK, Gdańsk 2003
5. Kasiewicz S., Rogowski W., *Stan obecny i kierunki badań w zakresie kapitału intelektualnego – studia literaturowe* [w:] *e-mentor*, Warszawa 2006, nr 3
6. Kwiecień M., *Udokumentowanie sprawozdań finansowych (tezy do dyskusji)* [w:] *Dostosowanie rachunkowości i rewizji finansowej do dyrektyw Unii Europejskiej*, XII Konferencja Naukowa zorganizowana przez AE Wrocław i Regionalna Izbę Biegłych Rewidentów O/Wrocław, Wrocław 2004
7. Kwiecień M., *Rachunkowość jako narzędzie zarządzania. System z bazą wiedzy*, PN AE Wrocław 1991 nr 566
8. *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2004*, *International Accounting Standards Committee*, Londyn 2004, przetłumaczone i wydane przez SkwP

9. Marcinkowska M., *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna, Gdańsk 2005
10. Makarewicz B., *System rachunkowości z zastosowaniem bazy wiedzy*, (niepublikowana praca doktorska), Akademia Ekonomiczna, Wrocław 1996
11. Osbert – Pocięcha G., *Kapitał intelektualny przedsiębiorstwa a dywersyfikacja*, [w:] Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Zarządzanie i Marketing 15, Wrocław 2000, nr 864
12. Piotrowska K., *Projekty i prace badawczo – rozwojowe a sprawozdanie finansowe*, (niepublikowana praca doktorska), Akademia Ekonomiczna, Wrocław 2005
13. Suszyński C., *Restrukturyzacja, konsolidacja, globalizacja przedsiębiorstw*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003
14. Zalega K., *Systemy corporate governance a efektywność zarządzania spółką kapitałową*, SGH, Warszawa 2003